

Gabriela Ivana Vlková a Jana Plátová, *Izaiáš. Komentovaný překlad řecké septuagintní verze*, Praha: Vyšehrad, 2018. ISBN 978-80-7429-987-2

JÚLIUS PAVELČÍK

Z pohledu izaiášovských studií byl rok 2018 v českém biblistickém prostředí zcela výjimečný, byly totiž vydány dvě monografie s překladem knihy starozákonního proroka Izaiáše. První z nich, připravená péčí Josefa Hřebíka ve spolupráci s Jaroslavem Brožem a Pavlem Jartymem,¹ obsahuje revidovaný překlad Václava Bognera doprovázený výkladovými poznámkami a svým pojetím je určena širší čtenářské obci zajímající se o tento prorocký spis. Ve druhé monografii se českému čtenáři po dvou letech dostává do rukou další svazek *edice Septuaginta*, český překlad septuagintní verze knihy proroka Izaiáše avizovaný už v první publikaci této edice věnované knize Ester.² Už samotná jména autorek působících na katedře biblických věd Cyrilometodějské teologické fakulty v Olomouci dávají tušit, že kvalita knihy bude více než standardní. Gabriela Ivana Vlková se dlouhodobě a na vysoké odborné úrovni věnuje proroku Izaiášovi³ a Jana Plátová potvrzuje svou nespornou jazykovou erudici především (ale nejen) jako jedna z hlavních osobností překládajících dílo Klementa Alexandrijského.⁴

Úvodní části obsahují podrobné, praktické a pro čtenáře zcela nezbytné informace o charakteristikách řeckého překladu knihy proroka Izaiáše (Iz LXX) a o způsobu práce jeho autora. Taktéž nás seznamují se způsobem a důvody, na základě kterých autorky pojaly své dílo jako „komentovaný ‘překlad překladu’“ (s. 20), jehož prostřednictvím nám chtějí přiblížit problémy, se kterými se musel starověký překladatel do řečtiny potýkat. Proto také uvádějí paralelně s překladem Iz LXX překlad hebrejského masoretského textu Izaiáše, přičemž oba překlady se snaží především respektovat specifický charakter svých předloh, což ve výsledku sice může někdy působit až kostrbatě, je to však záměr, „aby formulace, někdy i slovosled obou nabídnutých překladů umožnily co nejvíce nahlédnout, jak řecký překladatel mohl vnímat svou předlohu“

¹ Josef Hřebík, *Izaiáš*. Praha: Česká biblická společnost, 2018.

² *Knih Ester v řeckých verzích (Septuaginta a alfa-textu)*, Vyšehrad, Praha 2016, 128 s.; přel. V. Černušková, úvod a komentář P. Chalupa (viz recenzi dostupnou online na <http://revue.theofil.cz/revue-clanek.php?clanek=2577#_ftn2> [4. 4. 2019]).

³ Viz její bibliografii dostupnou na <<https://www.cmtf.upol.cz/katedry-a-instituty/katedry/zivotopis/vlkova-ivana/>> [4. 4. 2019].

⁴ Viz její bibliografii dostupnou na <<https://www.cmtf.upol.cz/katedry-a-instituty/katedry/zivotopis/platova-jana/>> [4. 4. 2019].

(s. 20). Tomuto účelu, tedy objasňování vztahu mezi řeckým a hebrejským textem slouží pak i komentářové poznámky v hlavní části knihy. Jejich cílem tedy není výklad obsahu řecké verze, nejedná se o „typický“ výkladový komentář biblického textu, s jakým se setkáváme např. v komentářích řady *Český ekumenický komentář ke Starému zákonu*. Na druhou stranu i tento typ poznámek lze v mnoha případech využít k hlubšímu pochopení příslušné biblické pasáže. Překladařské rozhodnutí autorek na s. 22–25 jak v oblasti sémantické, tak i syntaktické jsou jakýmsi předznamenáním, které nám ve stručnosti přibližuje charakter a způsob jejich překládání. Samotné kontinuální čtení hlavní části, tedy obou překladů a příslušných poznámek je velmi nesnadné a vyžaduje vysokou míru soustředění, aby z něho čtenář měl náležitý užitek. Ten, kdo publikaci využije především jako příručku k příležitostné konzultaci, zcela jistě ocení intratextové odkazy, které usnadňují orientaci a vnímání vzájemných textových a překladových souvislostí. Ačkoli text monografie byl připravován s velkou pečlivostí, není zcela zbaven některých menších nedostatků na úrovni překlepů,⁵ gramatických omylů,⁶ nesrovnalostí mezi překladem v textu a v odpovídající poznámce⁷ a jiných.⁸

V závěrečné části nechybí shrnutí základních charakteristik řeckého překladu Izaiášova spisu: byl vytvořen pro potřeby synagogy židovské komunity v Egyptě ve 2. st. př. Kr. Jeho autor, který patřil k její intelektuální elitě, chtěl

⁵ Např.: s. 60: *ditto* (má být *ditto*, viz s. 383); s. 72 (ad 7,13): „podceňujte i Boha“ (má být spíš „podceňujete“); s. 90: „slovu ‚hnev‘ (...) odpovídá v hůl (...)“; s. 93: „mávat třepetat“; s. 96: „termonologii“; s. 98: „překadatel“; s. 101: „oproti tomo“; s. 146: „vělekněžského“; s. 148: „Fénicie“; s. 158: „viz pozn. k 13,22–22“; s. 159: „ka-ždé“; s. 168: „*halpleg*“; s. 176: „snad je vytavěn jako interpretační vsuvka“; s. 180: „volný předvod“; s. 180: „s tím to lidem“; s. 206: „uvažovat i o volném převodu vycházejícího ze čtení“; s. 211: „na tom to místě“; „slovesná tvar“; s. 213: „poka-ždé“; s. 220: „než jinou hebr. předloha“; s. 229: „a já] utěšen“ (před „a“ chybí levá závorka); s. 235: „nebe pídí *změříř*“; s. 240: „překladař“, ve verši 20 slovo „zároveň“ nenajdeme; s. 241: „dvojici, v nichž“; s. 242: „uchopil svou spravedlivou pravici“; s. 244: „nám“ (ήμῶν) (uvozovky navíc); s. 248: „A nové zvěstují já, dříve vzejdou, vám dám...“; s. 250: „v MT se pf. יָדַל se týká“; s. 269: part. prezentu; s. 277: „ten, kdo tě vytrhl/vyrval – chybí koncové uvozovky; s. 288: ka-ždou; s. 293: upřednotnění; s. 293–294: Kdo se mnou chce přít?; s. 333: izajášovským (čekali bychom „izaiášovským“ dle úzu v monografii); s. 345 (ad 61,5): za „...už ve 3,20“ chybí pravá závorka; s. 350: **62,7** (sedmička má být tučně); s. 360: „ponížít náš až tak moc“; s. 371: „převedono“; s. 372: (θεσία) (uvozovky navíc).

⁶ Např.: s. 71: „LXX^{zi}, jehož v čtení přijímáme (...) má...“ (chybí čárka); s. 128: „všechny zvířata“.

⁷ Např.: s. 29: „dal jim vyrůst“ vs. „dal jim vzrůst“; s. 121: „Iazéru“ vs. „Jazéru“; s. 243: „také“ vs. „zároveň“.

⁸ Např.: bez dalšího zdůvodnění je stejný řecký tvar, na který se explicitně odkazuje, překládán odlišně: 60,4: „jsou nesený na ramenou“ vs. 66,12: „budou nošeny na ramenou“; termín γραμματικοί se nenachází v Iz 33,1 LXX (jak je uvedeno na s. 374), ale v Iz 33,18 LXX; s. 384: v bibliografickém údaji u zkratky SD chybí uvedení vydavatele (srov. u SD^k); dílo Beentjes, 1997, na které se odkazuje na s. 39 ad 2,6 nenajdeme v seznamu bibliografie; poznámky ad 4,1 a 5,1 se nachází „odskočené“ o jednu stranu, resp. až o dvě strany doleva, než by měly být.

svým řecky mluvícím současníkům poskytnout „věrný“ překlad spisu z doby minulé“, který však „byl koncipován jako text veskrze ‚aktuální‘, nakolik jeho formulace prozrazují cit k soudobé helénistické kultuře a snaží se být srozumitelné svým adresátům“ (s. 376). Tímto svým počinem také přispěl k upevnění židovské identity v prostředí helénské diaspory.

Publikace je na konci doplněna o rozdílné varianty ve dvou používaných edicích (LXX^{Zi} a LXX^{Ra}), stručný seznam použitých odborných termínů, obligátní seznamy zkratk a literatury a rejstřík odkazů na biblické a další starověké spisy.

Při čtení této knihy si mnohem jasněji a konkrétněji uvědomujeme, jak složitě je překládání starověkých textů a s jakými různými problémy je spojeno. I tak kvalitní překlad, jaký máme před sebou, je koneckonců volbou a jedním z možných překladů. To zvlášt vnímáme na těch místech, kde autorky upozorňují i na jiné překladové alternativy příslušných míst, pro které se nerozhodly. Tato jejich důslednost, poctivost a profesní „upřímnost“ je taktéž jedním z velkých pozitiv publikace.

Svou intencí a svým zpracováním tato monografie přibližuje české septuagintní bádání „velkým“ světovým projektům podobného druhu.⁹ Je sice svým charakterem určena především zainteresované odborné obci, ale užitečná je samozřejmě pro všechny, kdo se zajímají o knihu proroka Izaiáše, zvlášt o její textové a překladové tradice. Můžeme s čistým svědomím říct, že se od nynějška jedná o zcela nepostradatelnou příručku pro každého vážného českého zájemce o hlubší a komplexnější pochopení díla proroka Izaiáše.

doi: 10.14712/23365398.2019.12

⁹ *Septuaginta Deutsch; New English Translation of the Septuagint; La Bible d'Alexandrie.*